

VYSOKÁ PŘEDSTAVITELKA
EVROPSKÉ UNIE
PRO ZAHRANIČNÍ VĚCI A
BEZPEČNOSTNÍ
POLITIKU

V Bruselu dne 25.3.2015
JOIN(2015) 9 final

**SPOLEČNÉ SDĚLENÍ EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

Provádění Evropské politiky sousedství v roce 2014

{SWD(2015) 63 final}
{SWD(2015) 64 final}
{SWD(2015) 65 final}
{SWD(2015) 66 final}
{SWD(2015) 67 final}
{SWD(2015) 68 final}
{SWD(2015) 69 final}
{SWD(2015) 70 final}
{SWD(2015) 71 final}
{SWD(2015) 72 final}
{SWD(2015) 73 final}
{SWD(2015) 74 final}
{SWD(2015) 75 final}
{SWD(2015) 76 final}
{SWD(2015) 77 final}

1. Úvod

Od svého zahájení v roce 2004 představuje Evropská politika sousedství (dále jen „EPS“) klíčový aspekt zahraniční politiky EU. Řeší otázky strategického významu, jako jsou bezpečnost, stabilita, spravedlnost, svoboda a prosperita v našem sousedství tím, že se zaměřuje na podporu udržitelných a odolných ekonomik a svobodných inkluzivních společností. Jde o politiku dlouhodobé angažovanosti založenou na vzájemně výhodné integraci a spolupráci.

Vzhledem k četným krizím a narůstajícím problémům v sousedství si však více uvědomujeme, že je třeba EPS a její přístup adaptovat. Objevily se výzvy volající po zásadním přepracování nástrojů EPS, aby EU mohla lépe reagovat na různé aspirace partnerů a rychleji na svižně měnící se sousedství či širší globální trendy.

Rok 2014 byl rokem velkých problémů v sousedství EU. Události na Ukrajině, jakož i narůstající ruský tlak na ostatní východní partnery postavil politickou situaci v Evropě do centra zájmu. Uvnitř i vně Sýrie jsou na útěku miliony lidí z důvodu akcí Assadova režimu a DÁ'ÍŠ a zoufale potřebují pomoc. Zvěrstva a porušování a zneužívání lidských práv páchaly v tomto regionu DÁ'ÍŠ a Džabhat an-Nusra i další teroristické skupiny. Obnovení ozbrojených střetů v Gaze negativně ovlivnilo životní podmínky a zdevastovalo již tak křehkou infrastrukturu. Libyjská státnost byla nadále ohrožena a absence fungujících veřejných orgánů, nárůst násilí a chybějící řízení migračních toků do a z cílové země vytvořily příznivé podmínky pro zločinecké sítě provozující nelegální migraci a obchod s lidmi do Evropy. Chudoba v sousedství byla na vzestupu a dopadá zejména na děti a další zranitelné skupiny ve společnosti.

Současně byl rok 2014 rokem určitého pozitivního vývoje díky podpisu tří dohod o přidružení s Gruzíí, Moldavskou republikou a Ukrajinou. Tato nová generace dohod obsahuje ustanovení o prohloubené a komplexní zóně volného obchodu (dále jen „DCFTA“) zavádějící dosud nejambicióznější smluvní vztahy se sousedními partnery. Navíc byly posílněny vztahy s Marokem a Tuniskem, které i nadále odrážejí hloubku a šíři reformních snah v těchto zemích. Přejít k demokracii v Tunisku byl mimořádně pozitivní. Pokud jde o oblast migrace a mobility, Moldavská republika úspěšně splnila všechny referenční úrovně stanovené ve svém akčním plánu na uvolnění vízového režimu, což umožnilo moldavským občanům využívat od jara roku 2014 bezvízový styk se zeměmi schengenského prostoru. Tunisko a Jordánsko podepsaly rovněž v roce 2014 partnerství v oblasti mobility s EU.

EU si v roce 2014 udržela vysokou úroveň angažovanosti s partnery, přičemž nástroje EPS hrály ústřední úlohu. Nový evropský nástroj sousedství přijatý v roce 2014 poskytuje na období 2014–2020 částku 15,4 miliardy EUR. Finanční pomoc je cílenější než dříve; organizace občanské společnosti a místní orgány jsou lépe a více zapojovány do přípravy, provádění a monitorování podpory poskytované EU.

Toto společné sdělení a doprovodné zprávy o pokroku přezkoumávají, jak EU a partnerské země provedly v roce 2014 společně dohodnuté reformní cíle a řešily konkrétní problémy.

Dne 4. března 2015 byl vysokou představitelkou Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku / místopředsedkyní Komise a Evropskou komisí přijat **společný konzultační dokument**, ve kterém se uznává, že situace v sousedství se mění, že partneři mají odlišné aspirace, pokud jde o jejich vztahy s EU v rámci EPS, a že pro EPS je složité reagovat na některé tyto změny, přičemž tento dokument zahájil formální proces konzultace o přezkumu EPS. V rámci tohoto přezkumu bude zkoumána povaha formulářů pro výroční zprávy EU.

2. Provádění EPS v roce 2014

U demokratizace a v širším smyslu i u přechodu k demokracii musí jít v první řadě o procesy vyrůstající z domácího prostředí. Úspěch přechodu k demokracii závisí na široké škále faktorů, od politické vůle k zlepšení právního státu, od hospodářské situace až po vzdělávání, od zvýšené sociální rovnosti a silnějšího postavení občanů až po aktivní občanskou společnost. K tomu všemu je zapotřebí širokého národního konsensu na základních politických postupech. Evropská unie v této souvislosti podpořila hybatele pozitivních politických změn v sousedství.

I když EPS tvoří součást snah EU o podporu úspěšných přechodů k demokracii, tyto procesy se značně liší z důvodu historických a společenských okolností, které jsou specifické pro jednotlivé země. Východní a jižní partneři tudíž stojí před individuálními problémy a příležitostmi, pokud jde o směřování jejich reforem. Přechody k demokracii, při kterých chybí zapojení všech subjektů a které se vyznačují přístupem „vítěz bere vše“, se ukázaly být neudržitelné, pokud jde o celkovou stabilitu a prosperitu země. Úspěch přechodu k demokracii vyžaduje, aby vlády, občanská společnost a hospodářské subjekty aktivně spolupracovaly na probíhajících snahách o demokratizaci.

Tento rys pozitivní politické změny je společný jak pro východní, tak i jižní partnery, ve kterých probíhá proces přechodu k demokracii. EPS nadále v roce 2014 podporovala relevantní vývoj.

2.1. Demokracie a řádná správa

EU je odhodlána podporovat demokracii a řádnou správu věcí veřejných ve svém sousedství. Přestože EU zůstává přesvědčena, že práce v této důležité oblasti má klíčový význam pro její zahraniční politiku, realita v sousedství vykresluje pestřejší obraz vývoje demokratizačních procesů a řádné správy věcí veřejných.

Pokud jde o pozitivní příklady, Tunisko prokázalo, že inkluzivní **přechod k demokracii** vycházející z domácího prostředí v jižním sousedství může fungovat, konkrétně tím, že se úspěšně podařilo uskutečnit parlamentní a prezidentské volby a přijmout novou ústavu. Tyto události představovaly významný mezník, neboť zavádějí základní práva a umožňují realizovat

další demokratické reformy. Maroko taktéž pokračovalo v procesu své demokratizace a modernizace, o čemž svědčí pokrok dosažený u probíhajících reforem v oblasti spravedlnosti, regionalizace a sdělovacích prostředků. Rovněž v Moldavské republice a v Gruzii pokračovaly plynule demokratizační procesy. V Moldavské republice se konaly parlamentní volby, které považovala volební pozorovatelská mise Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (ODIHR) obecně za svobodné a spravedlivé, i když obavy vzbudilo vyloučení z účasti jednoho volebního kandidáta několik dní přede dnem voleb. Moldavská republika dosáhla dalšího pokroku, pokud jde o evropskou agendu, mimo jiné i prostřednictvím podepsání dohody o přidružení/DCFTA. Gruzie rovněž pokračovala s demokratizačním procesem, v neposlední řadě podepsáním dohody o přidružení/DCFTA. Místní volby konané v červnu a červenci 2014 se obecně považovaly za vyhovující mezinárodním normám.

EU na pomoc Ukrajině mobilizovala bezprecedentní finanční balíček ve výši přesahující 11 miliard EUR na období 2014–2020. Na jednotlivce a subjekty odpovědné za krizi, za zneužívání a porušování základních práv byla uvalena omezující opatření a byly rovněž použity relevantní nástroje společné bezpečnostní a obranné politiky (dále jen „SBOP“). Avšak politická situace byla i nadále zastíněna probíhající vojenskou krizí ve východní části země a Ruskou federací nezákonně provedenou anexí Krymu a Sevastopolu, kde ruské a místní orgány *de facto* od února 2014 podstatně omezily ochranu lidských práv. Ukrajínští občané pobývající na Krymu a v Sevastopolu byli přinuceni stát se ruskými občany, nebo v případě odmítnutí byli považováni za cizince. Narostlo zastrašování a obtěžování krymských občanů, kteří se postavili proti akcím Ruské federace na poloostrově, zaměřené zejména proti krymským Tatarům a novinářům. Sdělovací prostředky nemohly působit svobodně. Obdobný trend byl zaznamenán rovněž na východní Ukrajině, a k tomu ještě katastrofální humanitární dopad konfliktu a rostoucí počet zasažených osob.

Tento vývoj měl negativní dopad na reformní proces na Ukrajině. Ústavní reforma byla zpožděna a Benátské komise Rady Evropy po posouzení návrhů na reformu konstatovala, že nejsou plně v souladu s mezinárodními normami. Boj proti korupci začal pomalu. Přípravy jednotného národního programu reforem byly pozvolné a roztržité, ačkoliv nová vláda má jasnou představu o směřování reforem. Pro dosažení výsledků v nejbližší době, jakož i pro zachování hybné síly reforem do budoucna a zajištění provádění dohody o přidružení/DCFTA bude zapotřebí urychlených a dlouhodobých opatření. EU vytvořila Skupinu na podporu Ukrajiny s cílem pomoci této zemi s prováděním jejího programu reforem.

Jiné části sousedství se vyznačovaly stagnací v oblasti demokratizace. V Egyptě se zužoval prostor pro diskusi obecně – a zvláště pak aktivit organizací občanské společnosti – v důsledku zvýšených kontrol. Demokratizace a situace v oblasti lidských práv se v Ázerbájdžánu v uplynulém roce zhoršila vinou systematického omezování prostoru pro veřejnou diskusi a občanskou společnost. V Bělorusku přetrvával stav nedostatečného pokroku v oblasti lidských práv, právního státu a demokratických zásad.

Politický vývoj v Izraeli a Palestině¹ výrazně ovlivňovala regionální situace, rozjitřená politická atmosféra a ozbrojené střety v pásmu Gazy. Stát Izrael je založen na hodnotách demokracie, dodržování lidských práv, právního státu a základních svobod. Nicméně v roce 2014 ochrana práv menšin, včetně beduínů, vyvolávala obavy. V Palestině je stále třeba přijmout klíčové právní předpisy pro oblast demokratických struktur, jako jsou právní předpisy vymezující odpovědnost justičních orgánů. Obavy o dodržování lidských práv nebyly rozptýleny, zejména pokud jde o trest smrti: i nadále jej v Gaze vykonávají orgány *de facto* a v Egyptě a Jordánsku byly obnoveny popravy poté, co v obou těchto zemích v předchozích letech platila moratoria na jejich vykonávání.

Nevyhaslé ozbrojené konflikty, náboženská a etnická polarizace a vnější faktory, jako je terorismus, bránily dosažení pokroku v agendě EPS. V Libyi špatná bezpečnostní situace v zemi dokonce ohrožovala státnost. Krize v Sýrii se stala největší humanitární a bezpečnostní katastrofou na světě. Na druhé straně Libanon a Jordánsko prokázaly pozoruhodnou odolnost při čelení regionálním tokům uprchlíků a politickým a bezpečnostním dopadům syrské krize, které vyvolaly další tlak na již tak vzácné přírodní zdroje. Navzdory těmto problémům přispěly obě země ke stabilitě a bezpečnosti v regionu a usilují o dosažení dalšího pokroku v agendě EPS.

Určitý pozitivní vývoj byl zaznamenán v oblasti **voleb**. Prezidentské a parlamentní volby v Tunisku a na Ukrajině, prezidentské volby v Izraeli a parlamentní volby v Moldavské republice měly obecně řádný průběh. Pokud jde o Ukrajinu, volby se nemohly uskutečnit na Krymu a v Sevastopolu; většina regionů Doněcké a Luhanské oblasti zůstala pod kontrolou ilegálních ozbrojených skupin a bylo jim zabráněno zúčastnit se voleb na Ukrajině. Místní volby provedené orgány *de facto* obou oblastí jsou považovány za nezákonné a nelegitimní, a proto je EU neuznává. EU vzala řádně na vědomí celkově klidný a řádný průběh prezidentských voleb v Egyptě, ačkoliv byly určité pochybnosti o vedení volební kampaně, která se vyznačovala zúžením prostoru pro opozici a diskusi.

Pokrok v **oblasti svobody projevu, svobody tisku a médií, svobody sdružování a svobody náboženského vyznání či přesvědčení, práv příslušníků menšin a boje proti diskriminaci** byl smíšený. Tunisko, Libanon, Maroko a Moldavská republika částečně zavedly příslušné právní předpisy, ale žádný významný posun nebyl zaznamenán v Ázerbájdžánu, Bělorusku, Egyptě a Palestině.

Práva žen a dětí i nadále zůstala problematická ve většině partnerských zemí. Dětská práce, najímání dětských vojáků, využívání dětí pro teroristickou činnost nebo obchodování s lidmi, sňatky nezletilých osob a špatné zacházení s mladistvými v systému soudnictví i nadále vyvolávají vážné obavy. Na děti obzvláště dopadá chudoba, která narůstá v celém regionu.

¹ Toto označení se nesmí vykládat jako uznání Státu Palestina a nejsou jim dotčeny individuální postoje členských států k této otázce.

Kromě toho, že nová ústava Tuniska přiznala ženám rovná sociálně-ekonomická a politická práva, jsou nutná i opatření proti diskriminaci a násilí na základě pohlaví.

Povzbudivé signály byly zaznamenány v oblasti **reformy soudnictví** související se zvýšením nezávislosti a účinnosti v Tunisku, Maroku, Libanonu a Jordánsku. Nová ústava v Tunisku se stala podkladem pro mnoho základních práv a umožní další pokračování reformy soudnictví. V květnu byl přijat strategický dokument týkající se reformy soudnictví a je projednáván související akční plán na období let 2015–2019. Ukrajinský parlament přijal „zákon o obnovení důvěry v soudnictví“. Moldavská republika provedla právní předpisy týkající se reformy soudnictví. Nedostatečná nezávislost soudnictví představuje i nadále značný problém v Ázerbájdžánu a Egyptě.

U partnerských zemí byl pozorován nerovnoměrný a omezený pokrok, pokud jde o **vězeňská zařízení** a související podmínky. I nadále docházelo k **mučení a špatnému zacházení** v několika zemích, přičemž často souviselo se špatnými podmínkami ve věznicích a nedostatky ve vězeňských systémech. Určitá zlepšení byla pozorována v Jordánsku a Tunisku, například zřízení vnitrostátního mechanismu pro prevenci mučení v Tunisku. Značné úsilí bylo vynaloženo v Moldavské republice, která otevřela nová vězeňská zařízení a zahájila reformy týkající se mladých pachatelů.

Role **občanské společnosti a sociálních partnerů** je při přechodu k demokracii a reformním procesu zcela zásadní. Organizace občanské společnosti hrají důležitou roli při monitorování a poskytování poradenství parlamentům, vládám a politickým stranám v otázkách lidských práv a rovněž pohánějí orgány k odpovědnosti za jejich konání. Jsou často dobře propojeny na mezinárodní úrovni, což umožňuje snadno předávat a sdílet nabyté zkušenosti. V roce 2014 bylo možné v celém regionu pozorovat u organizací občanské společnosti spíše negativní trendy. Některé země přijaly opatření omezující jejich činnost pomocí nových právních předpisů nebo zavedením nákladných administrativních postupů, jako je zvýšení daňové zátěže, což v některých případech vedlo k ukončení činnosti těchto organizací. Tímto vývojem byly obzvláště zasaženy aktivity organizací občanské společnosti v Ázerbájdžánu a Egyptě. Občanská společnost se rozvíjela pozitivně a rychle na Ukrajině a v Tunisku. Přestože v Moldavské republice působí organizace občanské společnosti obecně svobodně, v Podněsterské oblasti byla jejich činnost značně omezena. Organizace občanské společnosti mohly působit na Západním břehu Jordánu s méně omezeními než v Gaze, kde jsou stále jejich aktivitám kladeny překážky. Práce na **plánech EU** týkajících se spolupráce s občanskou společností **pro jednotlivé země** pokračovaly během celého roku 2014. Tyto plány stanoví strategický rámec pro spolupráci s organizacemi občanské společnosti pro jednotlivé země. Proces utváření plánů vedly delegace EU ve spolupráci s místními orgány a organizacemi občanské společnosti s cílem stanovit dlouhodobé cíle týkající se dialogu a operativní podpory. Do konce roku 2014 byla většina těchto plánů partnerskými zeměmi přijata.

2.2. Politická a bezpečnostní spolupráce

Úspěšné přechody k demokracii potřebují bezpečnost, která pomáhá rozvoji společností a hospodářství. V roce 2014 však bezpečnostní problémy v sousedství prudce narůstaly. Hrozby ze strany teroristických skupin, jako je DÁ'ÍŠ, vleklé konflikty, organizovaný zločin a krize vzniklé v důsledku přepisování hranic za použití síly, vrhaly stín na sousedství Evropy. Míra nestability v některých partnerských zemích přispěla k nelegálním migračním tokům a bezpečnostním hrozbám, které mají přímý dopad na EU.

I přes tento negativní vývoj se EU snažila zajistit bezpečnost a stabilitu v sousedství. EU pomáhala partnerům při řešení jejich politických, bezpečnostních a hospodářských problémů za použití řady nástrojů a mechanismů EU, jako jsou politické dialogy a dialogy o lidských právech, mise SBOP, a s tím související finanční pomoci zaměřené mimo jiné na posilování právního státu a reformy soudnictví. EU má v současnosti v sousedství několik misí, konkrétně pozorovatelskou misi v Gruzii (EUMM Georgia), policejní misi v Palestině (EUPOL COPPS), misi pro pomoc na hranicích (EUBAM) v Moldavské republice a na Ukrajině², v Libyi (EUBAM Libya³), na hraničním přechodu Rafáh (Gaza) (EUBAM Rafah), poradní misi EU pro reformu sektoru civilní bezpečnosti na Ukrajině (EUAM Ukraine).

Vývoj ve východním sousedství ovlivňovala především situace na Ukrajině. EU důrazně odsoudila nezákonnou anexi Krymu a Sevastopolu Ruskou federací a destabilizující krizi ve východních regionech Ukrajiny, která měla značný humanitární dopad na civilní obyvatelstvo. EU vyzvala ruské orgány, aby zabránily jakémukoli přesunu vojenského materiálu, zbraní a bojovníků ze svého území na Ukrajinu a aby uplatnily svůj vliv na separatisty a nelegální ozbrojené skupiny v zájmu uklidnění situace. K tomuto účelu podpořila EU práci mnohostranných fór, např. v rámci Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Kromě úsilí, které EU vynaložila v roce 2014 na nalezení řešení krize na východní Ukrajině, vyzvala rovněž všechny strany, aby rozvíjely příznivý potenciál minských dohod ze dne 12. února 2015 a plně je dodržovaly.

Vedle této diplomatické angažovanosti asistovala EU Ukrajině na cestě k reformě **bezpečnostního sektoru** spuštěním civilní poradní mise EU (EUAM Ukraine). Mise bude poskytovat Ukrajině strategické poradenství při vývoji účinných, udržitelných a odpovědných bezpečnostních složek, které pomohou posilnit právní stát na Ukrajině.

² Není misí SBOP.

³ Zhoršení politické i bezpečnostní situace v Libyi si vyžádalo v červenci 2014 dočasné přesídlení mise do Tuniska. Budoucí směřování mise je předmětem strategického přezkumu, který členské státy EU provedou v blízké budoucnosti.

Velké části sousedství byly i nadále postiženy **ozbrojeným konfliktem nebo krizí**. V jižním sousedství EU nadále podporovala opatření na budování důvěry v Náhorním Karabachu. Gruzínská politika angažovanosti vůči svým separatistickým regionům byla podlomena v důsledku toho, že Ruská federace podepsala „smlouvu o spojenectví a strategickém partnerství“ se separatistickým regionem Abcházie. Politické řešení konfliktu v Podněstří brzdil Tiraspol, který znovu potvrdil snahy získat větší autonomii, navzdory výzvám k obnově územní celistvosti v rámci procesu „5 + 2“ procesu urovnání podněsterského konfliktu Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE)⁴.

V jižním sousedství byla situace v Sýrii nadále hlavním zdrojem nestability, která značně ovlivňuje sousední země, zejména Jordánsko a Libanon. EU a její členské státy zmobilizovaly téměř 3 miliardy EUR na pomoc pro postižené obyvatelstvo v Sýrii a v sousedních hostitelských zemích, což představuje největší humanitární úsilí v historii EU. Jedná se o komplexní regionální reakci, která zahrnuje humanitární pomoc, strukturální a jinou pomoc zemím, které přijímají uprchlíky a vysídlené osoby.

Zhoršující se bezpečnostní a politická situace v Libyi měla dopad za hranice bezprostředních sousedů, mimo jiné způsobila, že se nelegální migrace zařadila mezi hlavní nové mezinárodní problémy. Obnovení ozbrojených střetů v Gaze zničilo zdroje obživy a zdevastovalo již tak křehkou infrastrukturu a vzácné přírodní zdroje, čím přispělo k celkově větší nestabilitě regionu.

Region byl i nadále **ohrožován terorismem**, mimo jiné brutálními činy a porušováním lidských práv, které páchaly DÁ'ÍŠ a Džabhat an-Nusra a další teroristické skupiny. EU je i nadále odhodlána tento problém řešit, a to ve spolupráci s regionálními a mezinárodními partnery⁵.

Pozitivní zprávou však je, že Gruzie, Moldavská republika a Ukrajina i nadále podporovaly **operace SBOP pod vedením EU** (EUTM operace v Mali, operace EUNAVFOR Atalanta a EUFOR RCA ve Středoafričské republice). Takovéto zapojení je příkladem toho, že si tyto partneři uvědomují důležitost podpory úsilí o regionální bezpečnost. EU prozkoumá další způsoby, jak zohlednit tuto důležitou účast na operacích SBOP v souvislosti s EPS.

Podpora EU **reforem bezpečnostního sektoru** v sousedství přispívá k vytvoření odpovědných bezpečnostních složek v partnerských zemích, které respektují demokratickou kontrolu a právní stát. Činnosti EU napomáhají budování kapacit, institucionální podpoře, odborné přípravě, poradenským činnostem a zlepšování řízení hraniční kontroly. V roce 2014 podpořila EU civilní spolupráci v rámci reformy bezpečnostního sektoru v Jordánsku, Palestině a Tunisku.

⁴ Ministerské prohlášení ze dne 5. prosince 2014 o jednáních o podněsterském procesu urovnání ve formátu „5 + 2“.

⁵ V únoru 2015 bylo přijato společné sdělení týkající se Sýrie/Iráku a hrozby DÁ'ÍŠ. Navrhuje strategii pro reakci na krizi a zahrnuje kombinaci politických a praktických opatření, včetně diplomatického úsilí, programů proti radikalizaci, boje proti financování terorismu a lepší kontroly hranic.

Na Ukrajině spustila EU civilní poradní misi (EUAM Ukraine), aby poskytla strategické poradenství pro rozvoj účinných, udržitelných a odpovědných bezpečnostní složek, které posilí právní stát na Ukrajině. V Libanonu a v Moldavské republice se EU zaměřila na posilování kapacity řízení hraniční kontroly a celní správy s cílem řešit přeshraniční problémy těchto partnerských zemí. V případě Libye se tento úkol ukázal obtížnější.

V kontextu světového vývoje a rostoucích hrozeb pro bezpečnost a stabilitu v sousedství si aktivity EU v této oblasti vyžadují další pozornosti. Jedním z možných dlouhodobých a udržitelných způsobů řešení problémů, spolu s komplementárními snahami na řádných či jiných fórech SBOP, by mohlo být další posílení složek EPS souvisejících s bezpečností. EU má zájem pomoci sousedním zemím stát se silnějšími a odolnějšími státy, zvýšit bezpečnost v regionu a zabezpečit občany a jejich základní práva a svobody.

2.3. Hospodářská integrace s EU

EU je hlavním hospodářským a obchodním partnerem většiny zemí EPS. Její hospodářský a sociální model zůstává pro některé partnery přitažlivý, jak dokazuje jejich trvalé úsilí o politické přidružení a hospodářskou integraci.

V roce 2014 byly uzavřeny dohody o přidružení, včetně prohloubených a komplexních zón volného obchodu (DCFTA) s Gruzíí, Moldavskou republikou a Ukrajinou. Dohody o přidružení/DCFTA jsou hlavní úspěchy EPS a představují významný mezník ve vztazích EU se svými nejbližšími partnery, neboť tyto vazby posouvají na významně vyšší úroveň. Od dohod o přidružení/DCFTA se očekává, že budou mít pozitivní dopad na růst a zaměstnanost v partnerských zemích tím, že vytvoří dobré životní podmínky a učiní partnerské ekonomiky udržitelnější a odolnější.

Dne 1. září 2014 bylo zahájeno prozatímním uplatňování velkých částí dohod o přidružení/DCFTA s Gruzíí a Moldavskou republikou. Tyto země začaly dohody realizovat: dovozní cla byla snížena nebo zrušena a závazky sblížit se s *acquis* EU začaly postupně nabývat platnosti.

Pokud jde o Ukrajinu, rok 2014 vykázal mírné zlepšení u dvoustranných obchodních vztahů, neboť předchozí překážky obchodu byly odstraněny nebo byly postupně rušeny. Ukrajinské orgány však reagovaly na kritickou makroekonomickou situaci přijetím nových opatření na omezení obchodu nebo jiných opatření, u kterých hrozí, že zvrátí zlepšení obchodních vztahů a zhorší podnikatelské prostředí. **Autonomní obchodní opatření** přijatá v dubnu 2014 odstranila 94,7 % stávajících cel EU na dovoz průmyslového zboží z Ukrajiny a veškerá cla EU na vývoz zemědělských produktů Ukrajiny do EU a současně snížila sazby u některých chemických látek a dalších výrobků pocházejících z Ukrajiny. Po rozhodnutí odložit prozatímní uplatňování části DCFTA dohody o přidružení mezi EU a Ukrajinou do 1. ledna 2016 byla autonomní obchodní

opatření prodloužena až k tomuto datu. Ukrajinské orgány se připravují na uplatňování DCFTA v úzké spolupráci s EU.

Přestože EU zůstala v roce 2014 hlavním obchodním partnerem Arménie, uzavřely dne 10. října 2014 Arménie, Rusko, Kazachstán a Bělorusko smlouvu se záměrem zahrnout od roku 2015 Arménii do **Euroasijské hospodářské unie**. EU respektuje rozhodnutí svrchovaných států. Arménie i nadále využívala celní preference režimu GSP+ EU a v listopadu 2014 byly zahájeny informativní rozhovory o novém možném smluvním vztahu mezi EU a Arménií.

Obchodní vztahy byly rovněž předmětem intenzivní diskuse s jižními partnery. Reformy regulačního rámce i nadále soustředily na hospodářský rozvoj týkající se vytváření pracovních míst, podpory udržitelného růstu a prosperity. Mimoto se výrazně rozšiřují možnosti posílené regionální spolupráce. EU byla i nadále připravena toto úsilí podpořit, pokud, respektive až budou partneři připraveni ji navázat.

Pokračovala jednání s Marokem o DCFTA. Dojednávala se dohoda o zeměpisných označeních. Vedle finanční podpory EU odvětví rybolovu v Maroku poskytující přímé a hmatatelné výhody hospodářským subjektům byly zahájena první rybolovná činnost podle dohody o protokolu k dohodě o partnerství v odvětví rybolovu na období 2014–2018. Přípravný proces pro jednání o DCFTA s Tuniskem pokročil, uskutečnily se konzultace s občanskou společností a odborníky, a dospělo se k závěru, že zahájení jednání nebrání žádné technické překážky. Přípravné rozhovory o DCFTA s Jordánskem rovněž pokročily a bylo provedeno posouzení dopadů udržitelnosti v souvislosti s možnou DCFTA s Egyptem a Jordánskem.

Hospodářská integrace s EU však přesahuje obchodní vztahy jako takové. EPS propojuje EU s jejími sousedy prostřednictvím vytváření **dopravních a energetických** sítí a tato opatření jdou ruku v ruce se zvyšujícími se obchodními toky. Sbližování právních předpisů a poskytování příslušné infrastruktury je zásadní pro vytvoření a udržení účinných propojení jak mezi EU a partnerskými zeměmi, tak i mezi partnerskými zeměmi samotnými.

Celkový obraz za rok 2014 je však v obou oblastech smíšený. Některé země sblížovaly právní předpisy s pravidly a normami EU v oblasti **dopravy**, například Maroko, Tunisko a Ukrajina. Navzdory konfliktům některé země (např. Jordánsko, Libanon a Palestina) vytrvaly ve svém reformním úsilí v oblasti dopravy.

Pokud jde o **energetiku**, pokračovala integrace sousedních zemí do vnitřního trhu s energií EU. Byla rovněž přijata některá politická rozhodnutí, jejichž cílem je podpořit energii z obnovitelných zdrojů, včetně solární energie v Maroku. Ukrajina a Jordánsko znepokojivě hromadily dluh v důsledku dovozu energie, konkrétně plynu a ropných produktů, ze třetích zemí. Velký úspěch v této souvislosti představovala trojstranná dohoda o plynu ze dne 30. října 2014 mezi Ukrajinou a Ruskou federací, kterou zprostředkovala Evropská komise. Souběžně pokračovalo postupné začleňování ukrajinského trhu s energií do trhu EU.

U opatření a projektů v oblasti energetické infrastruktury byl zaznamenán taktéž pozitivní vývoj. Dne 20. září 2014 byla oficiálně zahájena výstavba jižního koridoru zemního plynu z Ázerbájdžánu do jihovýchodní Evropy, který bude od roku 2020 dodávat plyn z Ázerbájdžánu do EU. Dne 27. srpna 2014 bylo slavnostně otevřeno propojovací potrubí Iasi-Ungheni mezi Rumunskem a Moldavskou republikou. Práce na tomto projektu musí pokračovat a budou se opírat o podporu EU, mezinárodních finančních institucí a Rumunska a o spolupráci s nimi.

Spolupráce se zeměmi sousedství v oblasti **jaderné bezpečnosti** i nadále přinášela hmatatelné výsledky. Ukrajina aktualizovala svůj národní akční plán v návaznosti na zátěžové testy provedené ve spolupráci s Evropskou komisí. Komise rovněž obdržela zprávu o zátěžových testech Arménie týkající se jaderné elektrárny Medzamor, která bude podrobena vzájemnému hodnocení. To je v souladu s cíli EU v této oblasti politiky, kterými je prosazování nejprísnějších norem jaderné bezpečnosti a kultury bezpečnosti na celém světě.

Regionální projekty, např. posílení propojení elektrických soustav v oblasti jižního Kavkazu, pomáhají vytvořit větší propojení nejprve v rámci sousedství a poté i mezi partnerskými zeměmi a EU. Bylo dokončeno propojení elektrických soustav Gruzie a Turecka, přičemž posílení propojení energetických soustav Gruzie a Arménie je ve fázi plánování.

Hodnocení a odborná příprava realizované v roce 2014 na základě iniciativy „**Small Business Act**“ **pro Evropu** zmobilizovaly stovky zúčastněných stran z malých a středních podniků v jižním sousedství. To pomohlo partnerským zemím přizpůsobit své politiky v oblasti malých a středních podniků politikám EU a posílit hospodářskou integraci.

Spolupráce v oblasti **životního prostředí** přispěla ke zlepšení kvality života občanů v partnerských zemích tím, že jim poskytla přístup k základním environmentálním službám, jako jsou dodávky vody, čištění odpadních vod nebo nakládání s pevnými odpady. Spolupráce v oblasti životního prostředí představovala i nadále nástroj pro posílení postavení občanské společnosti.

V roce 2014 došlo k pokroku při rozvoji společného znalostního a inovačního prostoru propojujícího EU a partnerské země prostřednictvím politického dialogu a spolupráce v oblasti **výzkumu a inovací**. Do konce roku 2014 podepsaly Izrael a Moldavská republika dohody s EU o přidružení k programu „Horizont 2020“, což je rámcový program EU pro výzkum a inovace.

2.4. Mezilidské kontakty, migrace a mobilita

Zvýšení mobility v bezpečném a dobře řízeném prostředí a posílení lidského rozměru prostřednictvím intenzivnějších kontaktů mezi lidmi se staly hlavními zásadami EPS. Mobilita posilňuje obchodní vztahy, hospodářský růst, sociální a kulturní rozvoj a základní práva a právní stát. Toky cestujících a migrantů mezi regiony EPS a EU neustále rostou. Rostoucí toky legální migrace do EU pocházely v roce 2014 většinou z Maroka a Ukrajiny.

Aby si země vytvořily pevný základ pro úspěšný přechod k demokracii a fungující ekonomiku, musí investovat do budoucích generací. Pro středně až dlouhodobý vývoj je proto velmi důležité zavést řádně fungující a účinný **vzdělávací** systém. Celkově se spolupráce EU se zeměmi sousedství v oblasti vzdělávání zvýšila a dokonce pokračovala i se zeměmi přímo postiženými ozbrojenými konflikty. Bylo zahájeno a realizováno několik projektů Tempus, Erasmus Mundus a eTwinning. Několik zemí EPS (Ázerbájdžán, Moldavská republika, Ukrajina, Egypt, Jordánsko a Tunisko) přijalo v roce 2014 reformy na zlepšení kvality vzdělávání na všech úrovních. Některé země vytvořily politické rámce nebo strategie, které se specificky zaměřují na **mladé lidi**, například ukrajinský „Státní program pro mládež na období 2016–2020“.

K politickým reformám a sociálnímu a hospodářskému rozvoji rovněž přispívá rozvinutá oblast **kultury**. Některé země přijaly národní strategie pro kulturu, např. Moldavská republika strategii „Kultura 2020“.

Příliv uprchlíků ze Sýrie představoval i nadále problém pro vzdělávací systémy v Jordánsku a Libanonu. V Libanonu bylo na konci roku 2014 mezi syrskými uprchlíky evidovanými Úřadem vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) přibližně 390 000 syrských dětí školního věku (5–17 let), jakož i odhadem 10 000 dětí školního věku palestinských uprchlíků ze Sýrie, z čehož přibližně 7 000 bylo zapsáno ve školách agentury Organizace spojených národů pro pomoc a práci ve prospěch palestinských uprchlíků na Blízkém východě (UNRWA).

Spolupráce v oblasti migrace a mobility představovala významný prvek vztahů EU s partnerskými zeměmi v roce 2014. Klíčovými prvky těchto diskusí byla **partnerství v oblasti mobility**. V souladu s globálním přístupem EU k migraci a mobilitě se tato partnerství zaměřovala na posílení spolupráce v této důležité oblasti politiky. Na konci roku 2014 podepsaly Arménie, Ázerbájdžán, Gruzie, Jordánsko, Moldavská republika, Maroko a Tunisko partnerství v oblasti mobility s EU. Pokračovala jednání s Běloruskem o dohodě o zjednodušení vízového režimu a zpětném přebírání osob. V prosinci 2014 byl zahájen dialog o migraci, mobilitě a bezpečnosti mezi EU a Libanonem.

S některými východními partnery se práce zaměřila na perspektivu zřízení bezvízového režimu. Moldavští občané – po úspěšném uzavření dialogu o uvolnění vízového režimu – mohli od 28. dubna 2014 cestovat do schengenského prostoru **bez víz**, pokud byli držiteli biometrických pasů. Ostatní partnerské země zvýšily své úsilí o dosažení stejného cíle, zejména Gruzie a taktéž Ukrajina.

V jižním sousedství zajišťovalo Maroko lepší integraci **legálních migrantů**. Marocká a tuniská vláda jsou rovněž v procesu přijímání právního a institucionálního rámce pro oblast azylu a boje proti obchodování s lidmi. V lednu 2015 byla mezi EU a Marokem zahájena jednání o dohodě o zjednodušení vízového režimu a dohodě o zpětném přebírání osob. Po přijetí směrnic pro

jednání pro obě dohody v prosinci 2014 je EU připravena zahájit v roce 2015 tato jednání s Tuniskem.

Rostoucí toky **nelegální migrace** však sledovaly obecný trend, který především souvisel s politickým vývojem v jižním sousedství od roku 2011. V roce 2014 vstoupilo více než 277 000 nelegálních přistěhovalců na území EU. U obchodování s lidmi byl rovněž zaznamenán nárůst.

Ničivé ztráty na životech ve Středozezemním moři v roce 2014 ukázaly, že je nezbytné, aby byly politiky EU utvářeny koordinovaně s partnerskými zeměmi na jihu. Jelikož jsou partnerské země EPS většinou zeměmi tranzitu pro nelegální migraci, zahrnuje EU „sousedy sousedů“ do příslušných diskusí, například orgány ze západní a střední Afriky v rámci „rabatského procesu“. Podobně byl v listopadu zahájen regionální dialog se zeměmi podél migračních tras ve východní Africe (tzv. „chartúmský proces“). Ve většině jižních partnerských zemí EU chybí souhrnné, udržitelné právní a správní systémy pro řešení této otázky. Zejména Libye byla výrazně ohrožena tokem žadatelů o azyl, nelegální migrací a obchodováním s lidmi byla v návaznosti na zhoršující se bezpečnostní situaci v důsledku konfliktu v zemi.

Pomoc EU poskytovaná tomuto regionu se zaměřila na to, aby byly posíleny systémy trestního soudnictví partnerských zemí, pokud jde o boj proti pašování a nedovolenému obchodování s lidmi, a to prostřednictvím budování kapacit pro hraniční kontroly. Tato pomoc měla určitý příznivý dopad v Maroku, Alžírsku, Tunisku a Egyptě. Jordánsku byla poskytnuta pomoc EU na provedení průzkumu migrace, který zahrnuje rovněž podmínky pro uprchlíky. Existují plány na provedení podobných průzkumů v dalších zemích tohoto regionu.

2.5. Finanční spolupráce

Evropský nástroj sousedství je hlavním nástrojem pro podporu politických priorit EU v sousedství. Rozpočet evropského nástroje sousedství činí 15,4 miliardy EUR na období 2014–2020. Evropský nástroj sousedství poskytuje předvídatelný, dlouhodobý finanční příděl na podporu reformních priorit dohodnutých v každé zemi. Země, ve kterých se zavádějí významné demokratické reformy, mohou v rámci zastřešujícího programu rovněž získat další finanční prostředky až do 10 % hodnoty evropského nástroje sousedství. Evropský nástroj sousedství též poskytuje výraznou podporu regionálním a přeshraničním iniciativám. Kombinování financování EU prostřednictvím investičního nástroje sousedství (dále jen „NIF“) s mezinárodními finančními institucemi hraje stále významnější úlohu.

NIF podporuje projekty v oblasti propojení energetiky a dopravy, změny klimatu a životního prostředí a projekty pro malé a střední podniky. Byl vypracován **nástroj DCFTA** na podporu přizpůsobení a přeorientování podniků, což jim může pomoci k lepšímu přístupu k výhodám z těchto dohod. S tímto nástrojem hodlá EU zmobilizovat granty ve výši 150 milionů EUR v

období od roku 2015 do roku 2017 a pomocí NIF pákovým efektem stimulovat investice v objemu až 1,5 miliard EUR od mezinárodních finančních institucí ve třech zemích, Gruzii, Moldavské republice a na Ukrajině.

Značně rovněž narostlo financování občanské společnosti. EU pokračovala v podpoře občanské společnosti prostřednictvím **nástroje pro podporu občanské společnosti** zahrnujícího regionální a vnitrostátní úroveň s cílem posílit a podpořit roli občanské společnosti v rámci procesů souvisejících s reformami a demokratickou změnou.

Současná dynamická situace v sousedství vyžaduje flexibilní přístup k plánování a provádění a EU využila veškerou flexibilitu, kterou má k dispozici. EU postupovala nebyvale rychle a uspíšila schvalovací postupy, aby reagovala na potřeby způsobené krizí na Ukrajině, a to kombinováním větší podpory z evropského nástroje sousedství, makrofinanční pomoci a technické podpory ze strany Skupiny na podporu Ukrajiny. V prosinci 2014 byl vytvořen **regionální svěřenecký fond** EU na poskytování soudržné a zesílené humanitární pomoci reagující na syrskou krizi na regionální úrovni. Svěřenecký fond se zaměří na stávající prioritní potřeby a lze jej rovněž přizpůsobit potřebám souvisejícím s obnovou při budoucím scénáři po konfliktu.

Avšak evropský nástroj sousedství není vhodným ani dostačujícím nástrojem pro všechny potřeby, zejména v případě, kdy reakci na krizi vyžaduje další podstatné finanční prostředky v krátkém časovém horizontu. Finanční prostředky evropského nástroje sousedství tudíž doplňuje podpora z jiných nástrojů, jako jsou nástroj přispívající ke stabilitě a míru, finanční prostředky EU na humanitární pomoc (ECHO) nebo evropský nástroj pro demokracii a lidská práva. Může být nutné zmobilizovat další finanční prostředky, prostřednictvím těchto či jiných nástrojů, a to v závislosti na vývoji situace v tomto regionu – reakce v Sýrii a na Ukrajině jsou toho příkladem.

2.6. Nad rámec dvoustranné spolupráce v rámci EPS

Mnoho bezpečnostních, hospodářských a sociálních problémů v sousedství přímo souvisí s nízkou úrovní regionální integrace. Regionální spolupráce je zcela zásadní pro řešení složitých společných problémů, jako je nelegální migrace, terorismus, obchodování se zbraněmi, nebo přeshraniční znečištění, jež si vyžadují koordinovanou reakci. Posílení regionální spolupráce v regionu proto zůstává na předních místech agendy EPS. To platí jak pro východní rozměr evropské politiky sousedství vtělený do Východního partnerství, tak i pro jižní rozměr prováděný prostřednictvím partnerství pro demokracii a sdílenou prosperitu, jakož i v kontextu Unie pro Středomoří.

Celkové politické klima v jižním sousedství zůstalo napjaté, což ovlivňuje možnosti pro regionální spolupráci. Přestože jižní partnerské země nadále rozvíjely své dvoustranné vztahy s EU, region jako takový zůstává jedním z nejméně integrovaných na světě. Jeho části i nadále zažívají vážnou politickou, hospodářskou a humanitární krizi, ozbrojené konflikty a významné

zhoršení bezpečnostní situace. Provádění reforem a regionální integrace za takových podmínek se ukázalo jako komplikované.

EU zintenzívnila spolupráci s jižními partnery v oblasti boje proti terorismu s cílem řešit možné vedlejší účinky syrského konfliktu a související fenomén zahraničních bojovníků. V březnu 2014 byl s arabskými partnery spuštěn projekt týkající se boje proti terorismu, který je financován evropským nástrojem sousedství a který za účasti orgánů EU a členských států realizuje Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) a výkonné ředitelství Protiteroristického výboru OSN (UNCTED).

EU a jižní partnerské země i nadále řešily zcela kritickou potřebu užší integrace. Partneři projevíli zájem o zapojení do regionálních aktivit s EU, zejména prostřednictvím Unie pro Středomoří a Ligy arabských států. Přetrvávalo rovněž úsilí o další spolupráci EU se zeměmi Maghrebu a s Organizací islámské spolupráce.

U Východního partnerství bylo dosaženo významného pokroku při zapojení příslušných partnerských zemí prostřednictvím dohod o přidružení/DCFTA, které zahrnují ambiciózní programy reforem v politické, hospodářské a sociální oblasti. Čtyři tematické platformy Východního partnerství se nadále scházely dvakrát ročně, aby přehodnotily a projednaly další kroky politického dialogu mezi EU a zeměmi Východního partnerství. Očekává se, že na summitu Východního partnerství v roce 2015 bude přezkoumáno provádění dohodnutých závazků a dosažený pokrok.

V roce 2014 vzhledem ke krizi na Ukrajině iniciovala EU bezprecedentní programy podpory, aby pomohla stabilizovat hospodářskou a finanční situaci na Ukrajině, asistovala při přechodu k demokracii, podpořila politické a hospodářské reformy a podpořila inkluzivní rozvoj. Podpora pro Moldavskou republiku a Gruzii byla rovněž zintenzivněna mnoha způsoby kvůli tlakům, kterým byly vystaveny v důsledku jejich rozhodnutí podepsat dohody o přidružení.

3. Závěr

Předseda Juncker učinil z přezkumu EPS prioritu prvního roku svého mandátu.

Společný konzultační dokument „Na cestě k nové evropské politice sousedství“, který byl přijat dne 4. března 2015, nastiňuje nejdůležitější otázky a problémy, kterým EU a její partnerské země v současnosti čelí. Zúčastněné strany se vyzývají, aby reagovaly na tento dokument, který spouští důkladné konzultace k EPS. Výsledky této konzultace budou oznámeny na podzim roku 2015 prostřednictvím přijetí společného sdělení o obnovené evropské politice sousedství.